

izu. Cudzotu.“¹¹ Podobne
nosti miesto jedinečnej,
vzťahov.
álemu omračovaniu; opäť
ní, než sociálne spoločné
zraniteľné telá oproti per-

osť je neprekonateľná. Ak
veň zmršťujú aj naše telá.
našich motorických a psy-
čov narastá gigantickým
čnom čase, o čase nášho
lorovitost' tela v súčasnos-
me si napríklad na Nadol-

našich výkonov. Z filozo-
ciám elektronickej imate-
. Lyotard nastolil otázku,
eyfus z fenomenologicke-
pätnej väzby na telesnosť
lzajúc z antropologických
ého, technologického pre-

iba ako podmienky alebo
žno ich uplatňovať len de-
ormami funkcionalizácie.
sobitosti. Sen niektorých
etného sveta, zbaveného
obrátená vízia neutróno-
ácií. Tak ako neutrónová
sti úplne eliminovať pred-

individuálneho a telesné-
záhradám elektronických
ty nepopierajú fascináciu
noducho o návrat k zmys-
tieto revalidizácie sú tiež
zi nimi jestvujú súvislosti.

Niekedy je prirodzená skúsenosť práve tým, k čomu smerujú a z čoho sú uchvátení aj mi-
lovníci virtuality. Mojm obľúbeným príkladom sú elektronickí fanatici zo Silicon Valley,
ktorí sa podvečer vydávajú na pobrežie, aby mohli naživo pozorovať nezabudnuteľné kali-
fornské západy slnka prv, než sa vrátia k svojim domácim počítačom a ponoria sa do ume-
lých rajských záhrad Internetu.¹⁷

3. PUTOVANIE MEDZI SKUTOČNOSŤAMI

Myslím si, že by sme mali žiť v oboch skutočnostiach. Ako súčasní ľudia mali by sme sa
vedieť s radosťou pohybovať v elektronických svetoch – ale nielen v nich, ale aj v starších,
iných a snáď i budúcich svetoch. Sú možné aj prechody medzi týmito svetmi. Milovníci
elektronickej virtuality, ako ukazuje príklad západov slnka, hľadajú často realitu blízku
virtuálnej. Oproti tomu digitálni analfabeti radi obdivujú hyperrealitu elektronických zo-
brazení.

Ak sa budeme vedieť pohybovať po viacerých koľajách, stane sa náš život plnší a napí-
navejší. Vo všeobecnosti si myslím, že ľudia sa dnes stávajú niečím, čo tradičná metafyzika
nikdy nedokázala oceniť a čo striktnie odmietala: kočovníkmi – ovšem ani nie tak geogra-
fickými, ako skôr mentálnymi, psychologickými, každodennými nomádmi. Začíname takmer
so samozrejmosťou prechádzať medzi rozličnými formami skutočnosti. Naša kultúrna for-
mácia sa čoraz viac stáva transkultúrnou,¹⁸ naše správanie sleduje viaceré možnosti a naša
racionalita sa stáva transverzálnou.¹⁹

Nietzsche kedysi napísal: „Ten, kto aspoň trochu dospel k slobode rozumu, nemôže
sa na zemi cítiť inak, len ako pocestný – aj keď nie ako cestujúci do nejakého konečného
cieľa, lebo taký cieľ nejstuje. No bude sa asi prizerať a mať otvorené oči pre všetko to,
čo sa vlastne vo svete deje; preto sa svojim srdcom nesmie príliš pevne pripútať k nie-
čomu jednotlivému; v ňom samom musí byť niečo putujúce, ktoré sa teší zo strieda-
nia, zmeny a pomínutelnosti.“²⁰ Myslím si, že tieto slová, ktoré pred viac ako sto rokmi
mohli znieť ešte elitársky a ako trúfalosť, sú dnes odporúčaním a dobrou radou pre nás
všetkých.

III. UMENIE A ELEKTRONICKÉ MÉDIÁ

Nakoniec sa chcem venovať otázke o postavení umenia alebo umení v načrtnutej situácii.
Ako reagujú umenia na elektronické médiá, ako sa menia pod ich vplyvom, do akej miery si
osvojujú uvedené protihodnoty?

Obmedzím sa iba na výtvarné umenie. Zjednodušene povedané, treba rozlíšiť dve hlav-
né možnosti: prebehľivosť a zotrvačnosť. Pre jedných bude odteraz umenie buď umením
avansujúcim prostredníctvom elektronických médií, alebo ostane pseudoumením vče-
rajška; druhí oproti tomu chcú zásadne zotrvať pri tradičných médiách a z ich pozície rea-
govať na nové vývinové tendencie.

V zásade sú oprávnené obidva smery. V súlade s mojm dvojakým príhovorom – totiž že
máme žiť aj v nových umelých svetoch, aj venovať novú pozornosť protihodnotám – pokla-